

**Sprawozdanie z drugiego spotkania Proweniencyjnej Grupy Roboczej
w Bibliotece Zakładu Narodowego im. Ossolińskich we Wrocławiu
w dniach 30 i 31 stycznia 2018 roku**

W dniach 30 i 31 stycznia 2018 roku w sali konferencyjnej ZNiO odbyło się drugie spotkanie Proweniencyjnej Grupy Roboczej. Uczestniczyło w nim trzydzieści siedem osób opracowujących stare druki, inkunabuły i rękopisy z bibliotek Wrocławia, Warszawy, Poznania, Gdańska, Gniezna, Szczecina, Krakowa, Katowic, Opola, Torunia z Polskiej Akademii Nauk i in. Przewodniczyła dr Dorota Sidorowicz-Mulak.

Pierwszego dnia przeprowadzone zostały warsztaty opracowania inkunabułów w bazie MEI – Material Evidence in Incunabula. Moderował je dr Geri Della Rocca de Candal z 15cBooktrade i Uniwersytetu Oxfordzkiego przy współpracy dr Agnieszki Franczyk-Cegły z ZNiO. Uczestnicy otrzymali materiały informacyjne w języku angielskim omawiające poszczególne kroki opracowania zbiorów w MEI. Po części teoretycznej rozpoczęła się część praktyczna warsztatów polegająca na opracowaniu inkunabułów z autopsji. Podzieleni na grupy uczestnicy tworzyli rekordy proweniencyjne egzemplarzy ossolińskich inkunabułów wprowadzając je bezpośrednio do bazy MEI. Na rekord proweniencyjny składają się pola opisu bibliograficznego, wśród których najważniejsze pobiera się z bazy Incunabula Short Title Catalogue, oraz pola opisu egzemplarza, do których wprowadza się szczegółową charakterystykę znaków własnościowych danej książki. Zawierają one także ujednoliconą nazwę byłych właścicieli (nazwę osobową lub nazwę ciała zbiorowego), które przejmuje się jako dodatkowe punkty dostępu z kartoteki haseł wzorcowych, która przy MEI nosi nazwę „Owners of Incunabula”. Uczestnicy warsztatów sporządzali także rekordy proweniencyjnych haseł wzorcowych, by powiązać je następnie z egzemplarzami dzieł.

Drugiego dnia podczas seminarium zabrani wysłuchali dwóch referatów. Urszula Wencka, konserwator papieru i skóry w Ossolineum, przedstawiła prezentację *W kręgu badań proweniencyjnych: zapisane na okładce, czyli pożytki z oprawoznawstwa (cz. 1)*. Przypomniała ona najpierw elementy budowy oprawy książki, następnie pokazała jak się zmieniały w czasie, oraz czym różniły od siebie w zależności od miejsca powstania oprawy, rynku księgarskiego i stylu epoki. W różnych rejonach Europy posługiwano się odrębnymi technikami introligatorskimi, co wpływało na sposób łączenia bloku książki z oprawą oraz na sposób dekoracji okładek. Obecnie wiedza o tych technikach pozwala na określenie miejsca powstania oprawy. U. Wencka podzieliła się także swoimi doświadczeniami z warsztatów konserwatorskich Ligatus Summer School organizowanych przez Ligatus Research Centre

kierowanego przez prof. Nicholasa Pickwoada. Uczestniczyła w nich jesienią 2017 r. w Bibliotece Katedralnej w Norwich.

Drugi referat i prezentację *Znaki własnościowe na starych drukach z Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej im. E. Smolki w Opolu* przedstawiła Mirosława Koćwin, kierownik Działu Zbiorów Specjalnych i Zabytkowych WBP w Opolu. Zbiory te przechowywane są w zamku w Rogowie Opolskim, należącym niegdyś do rodu Haugwitzów. Niestety, w liczącym ok. 2900 woluminów zbiorze starych druków znaleźć można tylko kilka egzemplarzy pochodzących z niegdyś bogatej biblioteki rodowej. Cały zasób starych druków należący do WBP pochodzi z powojennych zakupów i nielicznych darów. W celu powiększenia zasobów działu na rynku antykwarycznym nabywano pojedyncze egzemplarze starych druków, a nie większe kolekcje, stąd też wielka różnorodność znaków własnościowych w bibliotece. Znajdziemy tu książki należące do Ślązaków, jak na przykład Johannes Hessa czy Salomona Frenzeliusa, ale też ze zbiorów polskich: Wiktora Baworowskiego, Zygmunta Pusłowskiego, Leona Rzewuskiego, Romana Sanguszki, Czartoryskich, Urszulanek z Krakowa, Jezuitów z Połocka i Dyneburga.

W części spotkania poświęconej pracy i działalności Proweniencyjnej Grupy Roboczej dr D. Sidorowicz-Mulak omówiła oraz poddała pod dyskusję proponowany układ bibliografii dla grupy. Zaproponowała podział na trzy zasadnicze bloki tematyczne: metodologia opracowania proveniencji, typologia znaków własnościowych (superekslibrisy, ekslibrisy, wpisy rękopiśmienne, pieczętki, inne), bibliografia dotycząca księgozbiorów historycznych. Bibliografia miałaby stanowić narzędzie pomagające w pracy badawczej nad proveniencjami. Podczas dyskusji zaproponowano, aby w zestawieniu uwzględnić istniejące bazy internetowe, bibliograficzne i specjalistyczne (jak baza opraw PTPN), oraz rękopisy i książki XIX i XX w. Uczestnicy podkreślili potrzebę znalezienia możliwości utworzenia grupy dyskusyjnej w Internecie.

Do najbliższych zadań Grupy należy przygotowanie zestawienia katalogów bibliotek polskich zawierających indeksy proveniencji, Drugie zadanie dla zespołu to przygotowanie wykazu bibliotek polskich przechowujących stare druki, z określeniem wielkości kolekcji. Trzeci zakres pracy dotyczy sukcesywnego uzupełniania bibliografii. .

Po południu odbyła się promocja publikacji *Książka dawna i jej właściciele (Early Printed Books and Their Owners)*, zbiór studiów pod redakcją Doroty Sidorowicz-Mulak i Agnieszki Franczyk-Cegły, t. 1-2, Wrocław: Wydawnictwo Ossolineum, 2017. W tej części uczestniczyli dyrektorzy Ossolineum dr Adolf Juzwenko i dr Mariusz Dworatschek, redaktorki D. Sidorowicz-Mulak i A. Franczyk-Cegła oraz recenzent prof. Jacek Soszyński.

Gościem był też Piotr Piniński, prezes Fundacji Lanckorońskich, która dofinansowała wydanie książki. Dyrektor A. Juzwenko słowa podziękowania skierował do redaktorek książki, autorów, a także pracowników Wydawnictwa, którzy przygotowali cenną i ładną książkę. Dyrektor wspomniała także drugą pozycję opracowaną przez Dział Starych Druków *Katalog druków XVI w. z historycznej kolekcji Ossolineum*, przygotowany pod redakcją dr D. Sidorowicz-Mulak.

Prof. J. Soszyński w krótkim wystąpieniu podkreślił znaczenie wydawania materiałów pokonferencyjnych, a także prowadzenia badań proveniencyjnych. Pozwalają one poznać zasób starych druków w Polsce oraz są ważnym narzędziem badań nad kulturą naukową.

Następne spotkanie Proveniencyjnej Grupy Roboczej przewidziane zostało na jesień 2018 r. Uczestnicy zaproponowali następujące wystąpienia na to spotkanie: drugą część referatu U. Wenckiej o oprawach jako źródle informacji proveniencyjnych, Stanisława Siessa-Krzyszczowskiego o bibliotece Sapiechów z Krasieczyna oraz dra hab. Rafała Wójcika, kierownika Działu Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, o współpracy badawczej z bibliotekami Szwecji.

Katowice, 20. 02. 2018 r.

Weronika Pawłowicz
Biblioteka Śląska, Katowice
Dział Zbiorów Specjalnych